

Ընդհանուր ժողովն արդէն փակած էր, երբ էրզրում հասան Իթթի-հատի լիազօրներ Բէհաէտտին Շաքիրը և Նաջի բէյը՝ իրենց հետ բերելով մի քանի տասնեակ կովկասցի և պարսիկ-ազրբէջանցի զործակալներ ու մարտիկներ: Նրանց նպատակն էր կազմակերպել հակառուս քարոզութիւն ու պայքար Կովկասում և Հիւսիսային Պարսկաստանում, այլ և պատերազմական նախապատրաստութիւններ տեսնել Արեւելեան նահանգներում: Նրանց յանձնարարւած էր նաև բանակցութիւններ վարել Հ. Յ. Դ. Ընդհանուր ժողովի հետ Ռուսաստանի դէմ մէկ ճակատ ստեղծելու համար:

Իթթիհատի լիազօրները առաջարկեցին Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչներին, որ դաշնակցականները ուսու-թիւրքական պատերազմի ընթացքում միանան թիւրքերին՝ աշխատելով ուսաների դէմ ապստամբեցնել կովկասահայերին: Նրանք պնդում էին, որ վրացիք ու կովկասեան թիւրքերը արդէն տւել են իրենց համաձայնութիւնը և սկսել են պատրաստւել ապստամբութեան: Եւ, յիշուի, իթթիհատական լիազօրների հետ էրզրում էին եկել և կովկասցի թիւրքեր, որոնք հաւաստիացնում էին, թէ գնում են Կովկաս՝ խռովութիւններ և ապստամբութիւններ առաջ բերելու եւ, պատերազմի պարագային, ուսու բանակը թիկունքից կազմալուծելու նպատակով:

Բէհաէտտին Շաքիրն ու Նաջի բէյը համարում էին վայրկեանը հասած, երբ կովկասեան ժողովուրդները պէտք է ազատեն ուսուական լծից: Նրանց ասելով՝ թիւրքեան մտադիր չէ զբաւելու Կովկասը, այլ ձգտում է վերածել թիւրքական հովանաւորութեան տակ գտնուող ինքնավար պետութեան, որ պատւար լինի իր և ուսաների միջեւ, մասնաւորապէս, հայերին խոստանում էին ստեղծել հայկական ինքնավար մի իշխանութիւն ուսուհայ և նաև թիւրքահայ որոշ հողամասերից: Ընդհակառակը, հայերի չմիանալը վրացիներին և կովկասեան թուրքերին կարող է առաջ բերել ծանր հետեանքներ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները յայտնեցին, որ իրենք կտրակահնապէս դէմ են թիւրքեայի պատերազմի խռոնւելուն, որովհետև իրենք համոզուած են, որ վերջնական յաղթանակը պատկանելու է դաշնակիցներին, իսկ այդ դէպքում պատերազմող կողմ դարձած թիւրքեան կարող է չարաչար տուժել: Նրանք ապացուցանում էին, որ թիւրքեայի շահերը պահանջում են պահպանել չէզոքութիւն. չէզոք թիւրքեան անհամեմատ աւելի շատ կը շահի, քան պատերազմող թիւրքեան: Պատերազմի մասնակցել՝ նշանակում է երկիրը նետել աններելի արկածախնդրութեան գերկը:

Իթթիհատի լիազօրները, սակայն, անյողողող էին իրենց առաջարկի վրա: Նրանց համար պատերազմի հարցը որոշուած էր. յանցանք կը լինէր ձեռքից փախցնել յարմար առիթը և մէկ անգամ ընդ միշտ չազատել ուսուական մղձաւանջից: Գերմանիայի յաղթութիւնը կասկածի առարկայ չէր, իսկ յաղթական Գերմանիա՝ նշանակում էր յաղթական թիւրքեա: Նրանք համոզում էին հայերին ևս միանալ իրենց և ձեռք-ձեռքի տւած կուել հասարակաց թշնամու դէմ: Բայց Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները յայտարարեցին, որ եթէ, այնուամենայնիւ, իրենց կամքի հակառակ, պատերազմը պայթի, Դաշնակցութեան թիւրքիոյ հատուածի բոլոր անդամները